

ЦІННІСНІ ОРІЄНТАЦІЇ УЧНІВ ПТНЗ ПИСЛАР А. Б.

магістрант кафедри педагогіки, психології й освітнього менеджменту

Херсонський державний університет

м. Херсон, Україна

У дослідженні теми з'ясовано, що у соціально-філософській та психологічній літературі, проблема ціннісних орієнтацій особистості розглядається в працях: М. Алексєєвої, Б. Ананьєва, Б. Бакірова, Г. Балла, М. Бобневої, М. Боришевського, А. Вардемацького, В. Василенко, Є. Головахи, Г. Головних, О. Здравомислова, Г. Костюка, О. Леонтєва, С. Максименка, В. М'ясищева, С. Рубінштейна, А. Ручки, В. Сусленко, А. Табунса, В. Тугаринова, В. Ядова, А. Маслоу, К. Роджерса, В. Франкла та ін.

Вивченню особливостей формування ціннісних орієнтацій у підлітковому віці присвячені дослідження Е. Васіної, Н. Волкової, І. Дубровіної, Д. Фельдштейна, К. Роджерса, І. Поповича та ін. Значна кількість дослідників, зокрема М. Алексєєва, Б. Ананьєв, М. Боришевський, Н. Іванцева, Н. Коваль, С. Максименко, Н. Мачурова, Л. Разживіна, В. Слободчиков підкреслюють важливість етапу здобуття професійної освіти у становленні особистості; сензитивність цього періоду для духовного розвитку особистості, її ціннісних орієнтацій, настановлень тощо. Серед зарубіжних учених проблему цінностей особистості досліджували: М. Рокіч, С. Фелдман, В. Франкл, Ш. Шварц, С. Морісс та ін.

Мета – розкрити особливості цінностей та ціннісних орієнтацій в учнів ПТНЗ.

Аналіз наукових досліджень показав, що вчені по-різному підходять як до визначення поняття «цінності», так і до поняття «ціннісні орієнтації», і на сьогодні немає визначення цих понять, яке б було прийнятне для різних дослідницьких шкіл. Так, відомий вчений-філософ В. Тугарінов цінності розглядає як «предмети, явища та їхні властивості, що потрібні (необхідні,

корисні, приємні) членам певного суспільства в якості засобів задоволення їхніх потреб та інтересів, а також ідеї та спонукання в якості норми, мети або ідеалу» [6, с. 261].

Зокрема, І. Попович зазначає: «Рівень ціннісно-орієнтаційної єдності курсантської групи можна підвищити завдяки таким психолого-педагогічним заходам: надання практичної допомоги курсантам з метою формування стійкої громадянської орієнтації, розширення їхнього світогляду, вміння спілкуватися з різними категоріями людей; використання дисциплінарного та морального впливу, тобто поєднання заохочень і покарань; прищеплення курсантам шляхом диференційованого підходу високих професійних, фізичних, морально-етичних, естетичних та загальнолюдських якостей; проведення додаткових занять, рольових ігор, тренінгів згідно з завданнями навчально-виховного процесу; вивчення соціальнопсихологічного клімату і надання рекомендацій щодо його корекції та покращення; вивчення психологічної сумісності й готовності групи курсантів до спільної навчально-професійної діяльності; врахування психологічної сумісності в ході організації процесу наставництва; відання переваги груповим виховним заходам над індивідуальними з метою ефективного формування емпатійних, ідентифікаційних та рефлексивних процесів у групі» [4, с. 208].

Зазначені аргументи дослідників актуалізують проблему дослідження ціннісних орієнтацій особистості.

Для визначення ціннісних орієнтацій особистості учнів ПТНЗ використано методику М. Рокіча, яка передбачає дворівневу класифікацію цінностей:

- 1) цінності – цілі або термінальні цінності, здатні детермінувати поведінку й діяльність людини впродовж досить тривалого часу, нерідко все життя;
- 2) цінності – засоби або інструментальні цінності – способи реалізації термінальних цінностей індивіда.

У тестуванні взяли участь 110 учнів віком 17–19 років. Тестування проводилося на базі ДНЗ «ХПСЛ», що знаходиться за адресою м. Херсон, вул. Острівське шосе, 1.

Рейтинг термінальних ціннісних орієнтацій учнів ПТНЗ. Аналіз результатів дослідження показав, що основу ціннісних орієнтацій учнів ПТНЗ складають абстрактні цінності (здоров'я (фізичне і психічне), наявність хороших і вірних друзів, цікава робота, любов (духовна і фізична близькість з коханою людиною). Відзначимо, що досить високу позицію в рейтингу займає цінність пов'язана з діяльністю, а саме активне дієве життя (повне та емоційно насичене життя). Серед цінностей, що отримали найменшу кількість балів знаходяться: розваги (приємне, необтяжливе проведення часу, відсутність обов'язків), творчість (можливість творчої діяльності), гармонія, свобода від внутрішніх протиріч, впевненість у собі (внутрішня, сумнівів), щастя інших (добробут, розвиток і вдосконалення інших людей, всього народу, людства в цілому) та краса природи та мистецтва (розуміння прекрасного в природі та мистецтві). Згідно результатів тестування, нами був складений рейтинг інструментальних цінностей. Рейтинг інструментальних ціннісних орієнтацій учнів ПТНЗ. Аналіз результатів показав, що у підлітків переважають соціально орієнтовані цінності особистісного характеру (акуратність (охайність, вміння тримати в порядку речі, порядок у справах) вихованість (гарні манери), життєрадісність (почуття гумору), життєрадісність (почуття гумору), старанність (дисциплінованість незалежність (здатність діяти самостійно, рішуче), освіченість (широта знань, висока загальна культура). Серед цінностей, що отримали найменшу кількість балів знаходяться такі: широта поглядів (вміння зрозуміти чужу точку зору, поважати інші смаки, звичаї, звички), терпимість (до поглядів і думок інших, вміння прощати), чуйність (дбайливість), широта поглядів (вміння зрозуміти чужу точку зору, поважати інші смаки, звичаї, звички). У нашому дослідженні також був проведений порівняльний аналіз оцінки особистіснозначущих цінностей у відсотковому показнику. Важливе значення у дослідженні мають очікувані результати діяльності. Згідно отриманих результатів, ми визначили п'ять найбільш переважаючих серед учнів ПТНЗ термінальних цінностей:

– «Здоров'я (фізичне та психічне) – 48,4%; h=44;

– «Наявність хороших та вірних друзів» – 20,9%; h=19;

– «Цікава робота» – 19,8%; h=18;

- «Наявність хороших та вірних друзів» – 24,2%. h=22;
- «Любов (духовна і фізична близькість з коханою людиною)» – 16,5%; h=15;

Ніхто з опитуваних не відкинув такі цінності: здоров'я (фізичне і психічне); цікава робота; любов (духовна і фізична близькість з коханою людиною) – класичні цінності. Прийнятої цінністю у учнів ПТНЗ є наявність хороших і вірних друзів, пошук однодумців, здатних розділити шукання у філософському осмисленні світу і себе в ньому.

Також у дослідженні було визначено п'ять найбільш переважаючих серед учнів ПТНЗ інструментальних цінностей:

- «Акуратність» (уміння утримувати в порядку речі, порядок у справах) – 30,8%; h=28
- «Вихованість» (гарні манери) – 23,1%; h=21
- «Життєрадісність» (почуття гумору) – 26,4% h=24
- «Життєрадісність» (почуття гумору) – 14,3% h=13
- «Старанність» (дисциплінованість незалежність (здатність діяти самостійно, рішуче) – 12,1%; h=11
- «Незалежність» (здатність діяти самостійно, рішуче) – 12,1%; h=11
- «Освіченість» (широта знань, висока загальна культура) – 12,1%; h=11

Висновки. Особистісний розвиток учня ПТНЗ досить чуттєвий до характеру відносин з оточуючим суспільством. Учень є сформованою й самодостатньою особистістю зі своїми переживаннями, потребами й внутрішнім потенціалом. Увага й повага до його індивідуальності, повнота задоволення потреб формують ціннісні орієнтації, створюють відчуття безпеки й довіри до навколишнього світу. При цьому далеко не всі цілі, життєві орієнтири, які сприймаються особистістю в процесі її соціалізації стають цінностями для неї. У структуру особистісних цінностей, що визначають головну лінію поведінки, діяльності та спілкування з людьми, входить та частина засвоєних суспільних цінностей, яка приймається і

присвоюється особистістю на даному етапі власного розвитку. Таким чином, йде процес «духовного визрівання» особистості, освоєння ідеалів і цінностей.

Список літератури:

1. Попович І. С. Феномен ціннісно-орієнтаційної єдності в групі курсантів / І. С. Попович // Проблеми загальної та педагогічної психології : зб. наук. Праць Ін-ту психол. імені Г. С. Костюка АПН України / За ред. С. Д. Максименка. – К., 2002. – Т. 6. – Ч. 5. – С. 203–209.
2. Тугаринов В. П. Избранные философские труды / В. П. Тугаринов. – Л.: Изд-во ЛГУ, 1988. – 344 с.